

Η αρετή της πίστης στο Μέγα Βασίλειο

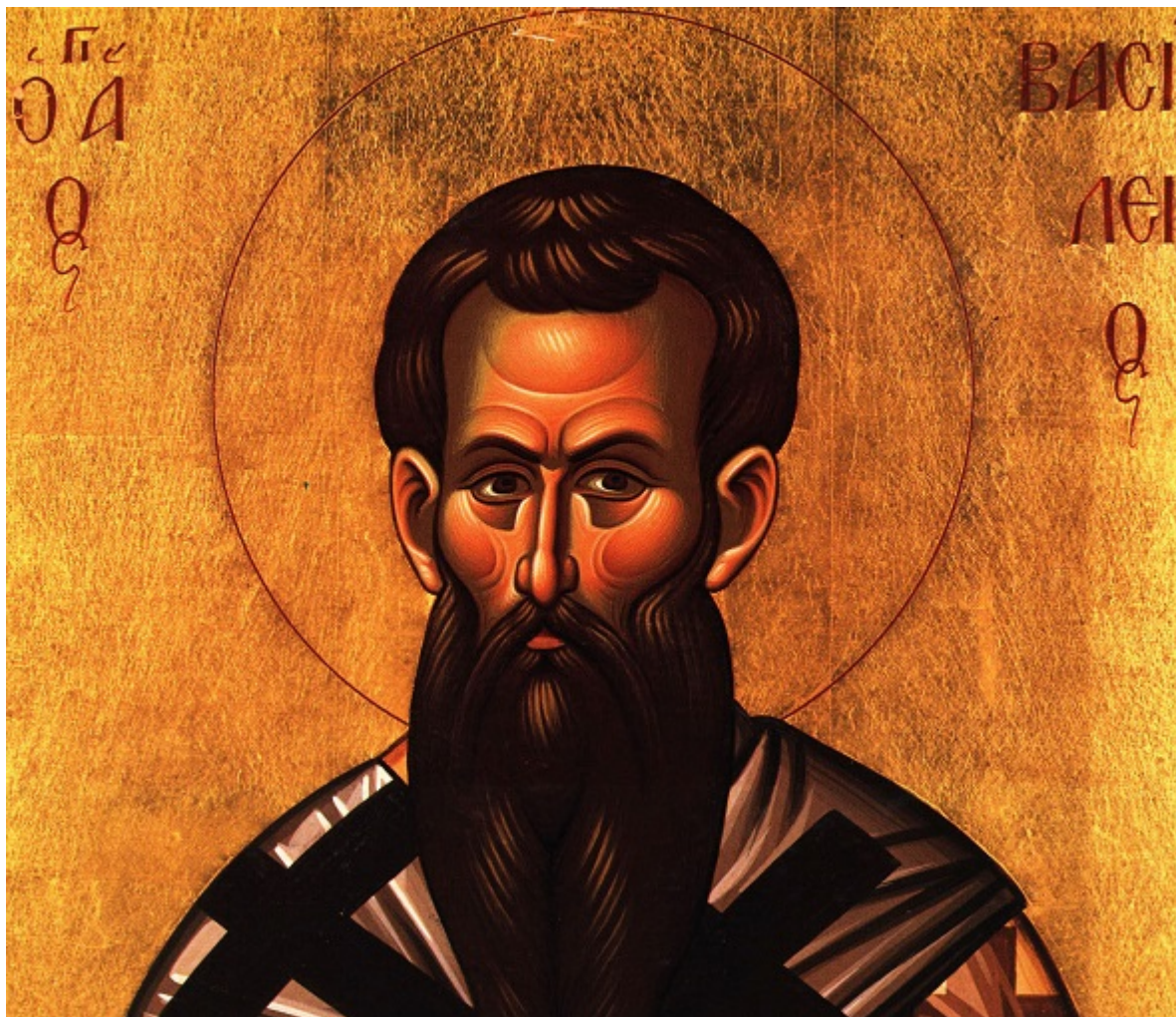
/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown



Εισαγωγικά, πριν αναφερθούμε στην αρετή της πίστης, θα ήταν χρήσιμο να επισημάνουμε ότι στην βιβλική και εκκλησιαστική γραμματεία, σε αντίθεση με την φιλοσοφική παράδοση, δεν υπήρξε ποτέ κάποια συστηματοποίηση της χριστιανικής ηθικής. Ερευνώντας την αρετολογία στην Καινή Διαθήκη[1], είναι χαρακτηριστικό ότι δεν βρίσκουμε τη λέξη Ηθική, συναντάμε μόνο τη λέξη «ευσέβεια» που ορίζεται ως «μυστήριο μέγα». Η τριάδα των αρετών, η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη είναι καρποί της Θείας Χάριτος και καθιερώνονται από την αναφορά τους στον Παύλο και στην Επιστολή Ιούδα[2]. Η ευσέβεια, δηλαδή το ευαγγελικό ήθος, σχετίζεται με την πραγματικότητα της σάρκωσης του Θεού και την ενθρόνιση της ανθρώπινης φύσης στο χώρο της ζωής του Θεού[3].

Επίσης, αναφορικά με την χριστιανική ηθική, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η αρετολογία στους Πατέρες αλλάζει περιεχόμενο σε σχέση με την προγενέστερη αρχαιοελληνική εκδοχή της, καθώς η ηθική δεν αποτελεί μια αυτόνομη δραστηριότητα, δηλαδή δεν συντελείται, αποκλειστικά, ως εκδήλωση εγγενών ή επίκτητων δεξιοτήτων, αλλά αναφέρεται και αντλεί το περιεχόμενό της από την σχέση μεταξύ ανθρώπου – Χριστού, είναι δηλαδή Χριστοκεντρική[4]. Στόχος της ηθικής είναι η θέωση[5], που ισοδυναμεί με την μόρφωση του Χριστού[6] μέσα στον άνθρωπο: «Ἐσεσθε οὖν υμεῖς τέλειοι ὡς ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν» [7].



Έτσι και στον Μ. Βασίλειο η πίστη, όπως και η εν γένει πνευματική ζωή, είναι χριστοκεντρική και δεν νοείται χωρίς την ζωτική και θεμελιώδη σχέση προς τον Χριστό: «Ο αρχιτέκτων ασφαλώς τον θεμέλιον καταβαλλέσθω της πίστεως, ος έστι Χριστός Ιησούς. Ο οικοδόμος βλέπω πως εποικοδομεί»[8]. Σε απόλυτη σύμπνοια με την προγενέστερη βιβλική παράδοση, η πίστη δεν αποτελεί ατομικό κατόρθωμα αλλά είναι δωρεά της Θείας Χάριτος[9]. Αυτή επαναφέρει τον άνθρωπο στην θέση του υιού και δια της πίστεως ο άνθρωπος πληροφορείται τα αγαθά της Βασιλείας του Θεού, τόσο στον παρόντα, όσο και στον μέλλοντα αιώνα[10].

Επίσης, ανάλογα με την πίστη, χορηγείται και η Χάρις του Αγίου Πνεύματος, που έχει πάντα σκοπό την ωφέλεια και τελείωση του ανθρώπου[11]. Για τον Μ. Βασίλειο, κάθε ανθρώπινη προσπάθεια ευοδώνεται δια της Θείας Χάριτος. Αλλά η Θεία Χάρη, αποκτάται με τρόπο ενεργητικό από το ανθρώπινο υποκείμενο, που με πίστη επιδιώκει την κοινωνία με τον Θεό, επομένως προϋποτίθεται η συνέργεια του Θεού με τον ανθρώπινο παράγοντα για την τελείωση της αρετής[12].

Επιπλέον, η πίστη είναι το θεμέλιο της χριστιανικής ζωής, αφού είναι η προϋπόθεση του βαπτίσματος, με το οποίο γινόμαστε μέλη της Εκκλησίας[13]. Η

ορθή ομολογία της πίστης στον Τριαδικό Θεό, είναι η εισαγωγή στο σωστικό μυστήριο του Βαπτίσματος και το Βάπτισμα, επισφραγίζει την πίστη και αναγεννά τον άνθρωπο «έν Χριστώ»: «Πίστις δε και βάπτισμα, δύο τρόποι της σωτηρίας, συμφυείς αλλήλοις και αδιαίρετοι. Πίστις μεν γαρ τελειούται διά βαπτίσματος, βάπτισμα δε θεμελιούται διά της πίστεως, και διά των αυτών ονομάτων εκάτερα πληρούται»[14].

Επιπλέον, μυστήριο ονομάζει ο Μ. Βασίλειος την σωτηρία που αποκτάται από την συγκατάθεση του ανθρώπου στο θέλημα του Θεού, που γίνεται με την αποδοχή της πίστης στον Θεό χωρίς αμφιβολίες και αμφιταλαντεύσεις. Στο σημείο αυτό προστίθεται ο ορισμός του Παύλου που θέλει την πίστη «ελπιζομένων υπόσταση» και «έλεγχο πραγμάτων ου βλεπομένων». Ακόμη στρέφει το ενδιαφέρον του στην διατήρηση αυτής της προοπτικής και παράλληλα, επισημαίνει τον κίνδυνο της διασάλευσης της πίστης από τον κίνδυνο μιας λογικής προσέγγισης του Θεού, που καθιστά την πίστη προβληματική[15].

Όμως η πίστη αποκτά μια γνωσιολογική διάσταση, καθώς προσεγγίζει την ύπαρξη του Θεού, δεν ορίζει όμως το τι είναι ο Θεός, καθώς η ουσία Του παραμένει απρόσιτη και ακατάληπτη από τον άνθρωπο: «Πίστις δε αυτάρκης ειδέναι ότι εστίν ο Θεός, ουχί τι εστι, και τοις εκζητούσιν αυτόν μισθαποδότης γίνεται. Είδησις άρα της θείας ουσίας ή αίσθησις αυτού της ακαταληψίας, και σεπτόν ου το καταληφθέν τις η ουσία, αλλ' ότι εστίν η ουσία»[16]. Παράλληλα, αναφορικά με την λογική, ο Μ. Βασίλειος αποδέχεται την λεγόμενη κοσμολογική απόδειξη, αφού θεωρεί φυσική την γνώση της υπάρξεως του Θεού, ως δημιουργού της κτίσεως και του ανθρώπου και παράλληλα την θεωρεί ως προβαθμίδα της πίστεως[17].

Τέλος για την σχέση γνώσης και πίστης, στην ερμηνεία του θαύματος, αναφέρει πως η Σοφία του Θεού είναι η αιτία του θαύματος, επομένως η προσέγγιση της απλής πίστης, είναι προτιμότερη από την προσπάθεια μέσω συλλογισμών να βρούμε τις αιτίες του. Όμως η παραπάνω αντίληψη δεν προϋποθέτει την εγκατάλειψη της λογικής αλλά προτάσσει την πίστη ως καταλληλότερη γνωσιολογική πρόσβαση. Άρα όταν δια μέσω της λογικής, βρεθούν εκ των υστέρων οι διαδικασίες που οδήγησαν στο θαύμα, δεν μειώνεται η αξία του θαύματος και η πίστη παραμένει ακμαία[18].

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι η πίστη, όπως και οι υπόλοιπες αρετές, είναι η έμπρακτη φανέρωση της σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό, ο οποίος είναι η πηγή της ζωής[19].

[1] «..δεν μπορούμε να θεωρήσουμε τη Γραφή σαν ιδρυτικό «Καταστατικό» της Εκκλησίας που περιέχει τα θεωρητικά «αξιώματα» της χριστιανικής πίστης και τον κώδικα των «εντολών» της χριστιανικής Ηθικής. Η χριστιανική αλήθεια δεν είναι ένα σύνολο «μεταφυσικών» πεποιθήσεων και ηθικών επιταγών που προϋποθέτουν πάντοτε μίαν a priori νοητική αποδοχή», βλ. Χρ. Γιανναρά, *Η ελευθερία του ήθους*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1989, σ. 67.

[2] Α.Κορ.13,13, Α.Θεσ.1,3 και 5,8, Κολ.1,4-5, Ιουδ.19,1-23,3.

[3] Χρήστου Γιανναρά, *Η ελευθερία του ήθους*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1989, σ.69.

[4] «Επεφάνη γαρ η χάρις του Θεού σωτήριος πάσιν ανθρώποις, παιδεύουσα ημάς ίνα αρνησάμενοι την ασέβειαν και τας κοσμικάς επιθυμίας σωφρόνως και δικαίως και ευσεβώς ζήσωμεν εν τω νυν αιώνι, προσδεχόμενοι την μακαρίαν ελπίδα και επιφάνειαν της δόξης του μεγάλου Θεού και σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, ός έδωκεν εαυτόν υπέρ ημών ίνα λυτρώσεται ημάς από πάσης ανομίας και καθάριση εαυτώ λαόν περιούσιο, ζηλωτήν καλών έργων», «Προς Τίτον» ,*Epistula Pauli ad Titum*, ed. K. Aland, M. Black, C.M. Martini, B.M. Metzger and A. Wikgren, *The Greek New Testament*, 2nd edn. Stuttgart, Württemberg Bible Society, 1968, 2,11,1-14,3.

[5] Απ. Νικολαΐδη, *Προβληματισμοί χριστιανικού ήθους*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2006, σ. 25. Ακόμη, συνώνυμο της θέωσης είναι ό όρος απάθεια, που προέρχεται από την Στωική φιλοσοφία, αλλά διαφοροποιείται από αυτήν, αφού για τους Στωικούς σημαίνει την ψυχική αταραξία του αληθινά σοφού, στον οποίο κυριαρχεί ο Λόγος, όταν ελευθερωθεί από τα πάθη, βλ Γ. Μαντζαρίδου, *Η Περί θεώσεως του ανθρώπου διδασκαλία του Γρηγορίου Παλαμά*, Θεσσαλονίκη 1963, σσ.78-79.

[6] «τεκνία μου, ους πάλιν ωδίνω μέχρις ου μορφωθή Χριστός εν υμίν», «Προς Γαλάτας», *Pauli ad Galatas*, ed. K. Aland, M. Black, C.M. Martini, B.M. Metzger and A. Wikgren, *The Greek New Testament*, 2nd edn. Stuttgart, Württemberg Bible Society, 1968, 4, 19, 1-3.

[7] Ματθ.5,48,1-3.

[8] «Του εν αγίοις πατρός ημών Βασιλείου, αρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας εις το Πρόσεχε σεαυτώ», ed. S.Y. Rudberg, *L'homélie de Basile de Césarée sur le mot 'observe-toitoi-même'*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1962, 29, 17-18 Και : «Όσοι ουν το της πίστεως δόγμα, όπερ έχει θεμέλιον και αρχήν τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν», «Εις τον Προφήτην Ησαΐα Προοίμιον», ed. P. Trevisan, *San Basilio*. 2 vols. Turin, 5, 152, 10-11, και «Θεού οικοδομή εσμέν. Έως εσμέν κλήματα, μένοντα εν τη αμπέλω, τω Χριστώ φέροντα τους καρπούς τους

επιβάλλοντας ἡμῖν, Θεόν, ἔχομεν γεωργόν• εἰάν δε αποστώμεν τῆς ζωοποιού ρίζης, τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, ξηραινόμενοι βαλλόμεθα ἔξω, καὶ καϊόμεθα» ο.π., 1, 19, 42-46.

[9] «Πίστις μὲν οὖν ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ακουσθέντων ἐν πληροφορία τῆς ἀληθείας τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι», PG, 31, 677, 45-48.

[10] «Διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἡ εἰς παράδεισον ἀποκατάστασις•....τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, ὧν διὰ πίστεως ἀποκδεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, ὡς ἤδη παρόντων, τὴν χάριν ἐνοπτριζόμενοι», «Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», De spiritu sancto, ed. B. Pruche, Basile de Césarée, 2nd edn., 15, 35, 72-36, 9.

[11] «Δίδοται γὰρ (φησὶν) ἐκάστῳ ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· καὶ πάλιν· Κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως», «Εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐα», Enarratio in prophetam Isaiam [Dub.], ed. P. Trevisan, San Basilio, Commento al profeta Isaia, 2 vols. Turin, 2, 25-27.

[12] «Οὐδέ γὰρ ἡ περὶ τὰ καλὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγχείρησις δίχα τῆς ἀνωθεν βαθεΐας τελειωθήσεται· οὐδέ ἡ ἀνωθεν χάρις ἐπὶ τὸν μὴ σπουδάζοντα παραγένειτ' ἀν· ἀλλ' ἐκάτερα συγκεκράσθαι προσήκει, σπουδὴν τε ἀνθρωπίνην καὶ διὰ τῆς πίστεως ἀνωθεν καθήκουσαν συμμαχίαν εἰς τελείωσιν ἀρετῆς», Μ. Βασιλείου, Ἀσκητικά Διατάξεις, «Περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος», MPG 31, 1377, 29-35.

[13] «Χριστιανοὶ πόθεν ἡμεῖς; Διὰ τῆς πίστεως, πας τις ἀν εἶποι. Σωζόμεθα δὲ τίνα τρόπον; Ἀναγεννηθέντες δηλονότι διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι χάριτος», Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Βασιλείου Arciepiskōrou Kaisare...aj Kappadok...aj, «Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου», ed. B. Pruche, Basile de Césarée. Sur le Saint-Esprit, 2nd edn., 10, 26, 1-3.

[14] «Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ed. B. Pruche, Basile de Césarée. Sur le Saint-Esprit, 2nd edn., 12, 28, 31-40.

[15] «Οὕτω δὲ οὖν καὶ τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον, τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίστεως ἐπιζητεῖ συγκατάθεσιν. Πιστεύσαι γὰρ δεῖ, φησὶν, ὅτι ἐστὶ Θεός, οὐχὶ ζητῆσαι, οὐδέ ζυγομαχήσαι τὸ τι ἐστὶ. Καὶ ὅλως, εἰ ἡ πίστις ἐλπιζομένων ἐστὶν ὑπόστασις πραγμάτων, καὶ ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, μὴ φιλονεῖκει ἰδεῖν ἤδη τὰ μακρὰν ἀποκείμενα, μηδὲ τὰ ἐλπιζόμενα ἀμφίβολα καταστήσης, διὰ τὸ μήπω αὐτῶν δύνασθαι κατὰ τὴν γνῶσιν ἐφάπτεσθαι», «Εἰς τὸν Ριὲ Ψαλμόν», 30, 105, 15-23.

[16] «Ἐπιστολαί», «Ἀμφιλοχίῳ Ἐπισκόπῳ ἐρωτήσαντι», Epistulae, ed. Y. Courtonne,

Saint Basile. Lettres, 3 vols., Paris, 234, 2, 10-14.

[17] «Εν δε τη περί Θεού πίστει ηγείται μεν η έννοια η περί του ότι εστί Θεός, ταύτην δε εκ των δημιουργημάτων συνάγομεν. Σοφόν γαρ και δυνατόν και αγαθόν και πάντα αυτού τα άόρατα από της του κόσμου κτίσεως, νοούντες επιγινώσκομεν. Ούτω δη και Δεσπότην εαυτών αυτόν καταδεχόμεθα. Επειδή γαρ παντός μεν του κόσμου δημιουργός ο Θεός, μέρος δε κμου ημείς, και ημών άρα δημιουργός ο Θεός. Ταύτη τη γνώσει η πίστις ακολουθεί και ταύτη πίστει η προσκύνησις», «*Επιστολαί*», ed. Y. Courtonne, Saint Basile. Lettres, 3 vols. Paris, 235, 1, 9-17.

[18] «Τούτων δ' αν σοι δοκήτι πιθανόν είναι των ειρημένων, επί την ούτω ταύτα διαταξαμένην του Θεού σοφίαν μετάθες το θαύμα. Ου γαρ ελαττούται η επί τοις μεγίστοις έκπληξις, επειδάν ο τρόπος καθ' ον γίνεται τι των παραδόξων εξευρεθή·ει δ' μη, αλλά το γε απλούν της πίστεως ισχυρότερον έστω των λογικών αποδείξεων», «*Ομιλίας Εις την εξαήμερον*», ed. S. Giet, Basile de Césarée. Homélies sur l'hexaéméron, 2nd edn., 1, 10, 22-28.

[19] Νικόλαου Ματσούκα, Δογματική και Συμβολική Θεολογία, εκδ. Πουρναρά, τ. Β., Θεσσαλονίκη 1985, σ. 47.